

Les emissions monetàries. Estat de la qüestió

M. CRUSAFONT I SABATER

1. SITUACIÓ DELS ESTUDIS NUMISMÀTICS A CATALUNYA

Abans de plantejar el problema, potser convé de donar una breu ullada sobre l'aspecte historiogràfic de la numismàtica, sobretot de la catalana.

Els estudis numismàtics catalans tenen un precedent precoç amb el treball de J. Salat, que ja el 1818 es preocupava de basar en documentació d'arxiu la classificació dels tipus monetaris.

Després d'un buit de gairebé un segle, cobert només per estudis fonamentalment descriptius (Heiss, Campaner, V. Quadras), caldrà esperar l'obra de Botet i Sisó, publicada entre el 1908 i el 1911, per a retrobar un catàleg raonat de les monedes catalanes, amb àmplia documentació nova, que permeti una aproximació a qüestions fins llavors absolutament oblidades com ara els contractes d'encunyació, els volums posats en circulació, l'emissió de monedes estrangeres, els guanys i llur repartiment, etc.

Val a dir que després de Botet no hi ha hagut continuïtat i només trobem estudis aïllats i concrets, que en la major part dels casos representen, quant a profunditat d'investigació, un retrocés respecte a l'obra de Botet, quan no arriben fins i tot a ignorar els avenços d'aquell autor i generen nous confusionismes.

L'obra de Botet no pretenia, però, d'estudiar en amplitud les qüestions econòmiques, sinó més aviat justificar millor les atribucions i il·lustrar amb documents de caire monetari, a tall de complement purament descriptiu. Així les seves limitacions comencen amb la greu manca d'un recull sistemàtic de pesos i continguts de plata, amb la qual cosa no és possible una aproximació als valors intrínsecs de les monedes. En molts casos, la documentació no és pas transcrita totalment sinó extractada en els aspectes que poden ajudar a l'atribució, però es perden pel camí dades tan importants com personal adscrit a la seca, oficials reials, cadència i volum de cada emissió, etc.

La manca més important, però, de l'obra de Botet la trobem en l'estudi de les emissions de l'Edat Moderna. Botet havia treballat a fons la documentació reial medieval sobretot, però no els fons moderns, tant reials com municipals, i molt menys encara els arxius locals. La dispersió de seques de l'Edat Moderna fa que s'empobreixi el nostre coneixement de la numismàtica d'aquest període, que Botet només treballà a fons pel que fa a Girona, tot oblidant bases documentals tan importants com la documentació municipal barcelonina i fins i tot el recull de les Rúbriques de Bruniquer, gairebé no utilitzat en absolut.

2. LES EMISSIONS MONETÀRIES DE LA GUERRA DELS SEGADORS. TALLERS I EMISSIONS

D'acord amb els reculls disponibles, trobem que al llarg de la guerra arribaren a treballar fins a 35 tallers monetaris diferents. Podem separar en quatre grups ben detèrminats els tipus monetaris:

1. Emissions dels revoltats, que mantenen a les monedes el nom i en algun cas l'efígie de Felip IV.
2. Emissions «republicanes», a nom simplement, del Principat de Catalunya. Responen al temps de trànsit abans de l'acceptació de la sobirania de Lluís XIII de França i quan hom cercava, sense arribar-la a concretar, la fórmula republicana.
3. Monedes a nom de Lluís XIII de França.
4. Monedes a nom de Lluís XIV de França.

Bé que els espais cronològics d'aquestes situacions polítiques són força ben definits, les monedes no responen pas ni pels tipus ni per les dates amb tota exactitud als canvis que es van produint. Hi ha inèrcies, retards i fins i tot curioses situacions mixtes com són els diners de Vic del 1643 amb el bust de Felip IV i la llegenda marginal a nom de Lluís XIII, o bé un sisè sense indicació d'any ni de taller, amb la indicació de Principat de Catalunya a una banda i la de Lluís XIII a l'altra.

El nombre de tallers en actiu varia també en una i altra situació: les peces que indiquen una situació de revolta (grup 1) són batudes a 12 tallers, les del grup 2, a nom del Principat, a 24 tallers diferents, entre els quals es mantenen les seques del grup 1 i se n'hi afegeixen doncs de noves. En temps de Lluís XIII es tornen a reduir a 16, cessant-ne moltes, però també s'obren tallers nous, com per exemple el d'Oliana. Durant el regnat de Lluís XIV, només treballen les seques de Barcelona i Perpinyà, potser la d'Igualada (n'hi ha notícies, però no peces) i les de Puigcerdà, Solsona i Vic, que només encunyen, però, menuts de coure.

Només encunya or la seca de Barcelona i encara en tipus desconeguts fins avui, a excepció d'un terç de trentí del 1640 i un mig trentí del 1641. La major part dels tallers baten peces de 5 rals d'argent, de cinc sous d'argent, sisens de coure i menuts també de coure. Cal afegir a aquest panorama les proves batudes a París, a tall experimental i a nom de Lluís XIII; n'hi ha amb la titulació de Príncep de Catalunya i d'altres amb la de Comte de Barcelona, que finalment prosperà.

3. SIGNIFICACIÓ D'AQUESTS AMONEDAMENTS SEGONS BOTET

Botet, que com hem dit només treballà documentació barcelonina i gironina i ben poc la local, només sap veure una situació de desordre i d'abús de les circumstàncies per part de les autoritats locals per a llur propi profit. D'altra banda el seu coneixement de les monedes és merament exterior i descriptiu, i en desconeix tipus (no hi ha cap buidat de museus i col·leccions), pesos (no n'hi ha cap recull) i continguts de plata (manca absoluta d'anàlisi).

4. HIPOTESIS DE TREBALL

Alguns petits treballs posteriors a Botet portats a terme sobre arxius locals (Llobet i Portella, Serra i Vilaró, Palmés, etc.) han començat a indicar que no hi ha tal desori sinó que les emissions compten, en general, amb l'autorització de la Generalitat i que tenen per funció el pagament de les tropes que cada municipi s'ha compromès a mantenir.

El fenomen de la moneda local, que no és pas nou de la Guerra dels Segadors és específic de Catalunya dins el conjunt de la Corona Catalano-Aragonesa. Pot, doncs, respondre a l'existència d'un sector actiu i representatiu de ciutadans localitzats no pas en exclusiva a Barcelona sinó també en altres ciutats. Ja en temps medievals s'assenyala la diferència de Barcelona amb les repúbliques italianes, precisament pel pes del rerapaís i els seus nuclis econòmics i de decisió, afavorits pel pes dels consells ciutadans i la debilitat relativa de l'estament noble, o com a mínim de l'alta noblesa. L'enfortiment dels consells ciutadans, malgrat l'establiment de la insaculació per Ferran II i la connexió d'aquest sector ciutadà amb la baixa noblesa eixida dels pagesos enriquits i posteriorment ennoblits per Ferran II a conseqüència de la Guerra dels Remences, pot proporcionar explicacions a aquestes iniciatives.

D'altra banda cal estudiar els valors intrínsecs i de circulació d'aquestes monedes i extreure'n el seu caràcter de moneda de guerra, moneda de soldada, tradicionalment de lleis fraudulentas. Algunes indicacions marginals de les Rúbriques de Bruniquer apunten en aquesta direcció.

El cessament de les emissions amb els reis francesos no serà pas un fre al desori produït, sinó més aviat l'entrada d'un país articulat per les decisions dels seus consells municipals, tot descentralitzant amb emissions locals el problema de l'emissió monetària en temps de guerra, d'acord amb la Generalitat (situació paralela al del paper moneda de la nostra darrera Guerra Civil), i el pas a una organització centralista, prolongació del règim francès, al qual és incorporada finalment Catalunya en virtut dels vells drets de Carlemany, la qual cosa fa que hom utilitzi amb avantatge el terme de Comtat de Barcelona.

5. FONTS, INFORMACIÓ QUE PODEN PROPORCIONAR

Calen, en primer lloc, estudis sobre les nostres monedes. Con que en general ens trobem en moments que aquestes són prou explícites, cal fer

un buidat exhaustiu de les colleccions numismàtiques dels Museus i altres colleccions accessibles a fi de delimitar l'àrea de treball. Cal advertir que després de Botet ha aparegut la seca de Camprodon, desconeguda com a emissora de moneda d'argent; això vol dir, per tant, que hi poden haver altres desconeixements més greus, que les mateixes peces ens poden aclarir. L'estudi tipològic acurat ens donarà doncs informació dels tipus, els anys d'emissió (la major part de peces porten data), els valors encunyats i la situació que hi és emprada. Cal complementar aquest treball amb l'anàlisi metro lògic, tot recollint el major nombre possible de pesos i un mostreig com a mínim d'anàlisi de contingut d'argent a fi de situar, conjunta-ment amb el buidat de pesos, els valors intrínsecs de les peces, així com assegurar definitivament si totes les emissions de moneda menuda són exclusivament fiduciàries, com sembla indicar la seva caiguda de valor al final de la guerra.

Delimitades les seques a estudiar, un cop extreta aquesta informació de les mateixes monedes i de les notícies documentals, cal un treball d'anàlisi sobre aquesta informació a fi de determinar si hi ha motius de caràcter geogràfic que ens puguin assenyalar altres tallers possibles, si les emissions són en relació amb capitalitats administratives o bé si són relacionables amb nuclis econòmics especialment actius. etc. Això ens pot ajudar, no tan sols a descobrir possibles tallers, dels quals no ha arribat representació numismàtica, sinó també comprovar si la distribució dels tallers respon a algun criteri de tipus legal, econòmic, etc.

Ve llavors el treball sobre la documentació. Cal actuar d'una banda amb la reial, municipal i de la Generalitat que pugui donar informacions sobre les emissions barcelonines i les destinades a córrer per tot Catalunya, segons models francesos d'importació. D'altra banda és imprescindible un buidat dels arxius locals. La informació a extreure ha de poder-nos donar dades sobre:

1. Fonaments legals de les emissions.
2. Volum de moneda posada en circulació, per tipus monetaris.
3. Disposicions sobre llei, pes i tipus de les monedes.
4. Guany de les emissions.
5. Utilatge, tècniques d'encunyació, falsificacions, origen del metall.
6. Destí de les monedes encunyades.
7. Persones vinculades amb l'emissió, tant les que les realitzen com les que les promouen, les que són comissionades a Barcelona, etc.
8. Problemes legals originats amb les ordres de cessament de les emissions.

Naturalment, no sempre serà possible d'obtenir tota aquesta informació, no tan sols per la possibilitat de pèrdua de la documentació local corresponent al període (cas, per exemple, conegut per a Agramunt), sinó perquè moltes vegades dades importants com la llei, el volum, el balanç final, etc., no són consignades a la documentació arxivada als municipis. En algun cas hom podrà suplir les mancances: els volums d'encunyació, per exemple, poden deduir-se amb aproximació amb estudis estadístics sobre la varietat dels encunys d'anvers i de revers, si hi ha un nombre suficient d'exemplars coneguts. D'altra banda pot acotar-se l'error d'aquesta anàlisi amb la com-

provació de la seva fiabilitat en els casos per als quals comptem amb informació sobre els volums d'emissió. La llei, no solament cal comprovar-la per a detectar possibles fraus, sinó que pot servir de guia per a tallers en els quals ens sigui desconeguda documentalment, etc.

Aquesta informació ens ha de donar la clau per a determinar el caràcter de les emissions, l'origen i els estaments motors d'elles, les seves motivacions i la funció que hom esperava d'aquest numerari.

Cal complementar-ho encara amb l'estudi de les troballes, que ens pot proporcionar dades sobre la circulació monetària: correspondència amb els volums documentats, incidència d'aquestes emissions en el circulant, àrees de circulació de les emissions locals, etc.

Tot plegat ens ha de conduir al coneixement de les motivacions, centres de decisió, importància i significació d'aquestes emissions monetàries, aspecte de prou interès per a ajudar a la interpretació de les motivacions del conflicte guerrer, estaments implicats, conseqüències econòmiques de la situació de guerra, incidència del canvi a una dependència francesa, és a dir, pot proporcionar elements nous i decisius per a una correcta interpretació de la Guerra dels Segadors.